

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Скрипченко І.В.

аспірант,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОТЕСТНІ РУХИ ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОГО НАСИЛЛЯ В США В СУЧАСНИХ УМОВАХ (НА ПРИКЛАДІ ПРОТЕСТІВ У ШАРЛОТСВІЛІ)

Масові протести та погроми, які відбувалися в 2020 році та намагання штурму будівлі Капітолію в січні 2021 року демонструють зростання політичного насилля в Сполучених Штатах Америки. Ці події вказують на серйозне зростання рівня нетерпимості та радикалізації суспільних настроїв в країні. Виразниками цих настроїв стали протестні суспільні рухи. Тому є важливим з'ясувати, чому Сполучені Штати Америки, маючи розвинені інститути демократії, стали місцем масових радикальних протестів, які й досі вносять дестабілізацію внутрішньополітичної ситуації в країні.

Українська дослідниця Ганна Берестова визначає політичний протест як «індивідуальну чи групову форму політичної участі, яка полягає у вияві незгоди з політичним курсом або конкретним політичним рішенням, яка виникає у відповідь на порушення владними суб'єктами прав і свобод людини та громадянина» [1, с. 227]. Політичні протести можуть проходити організовано або стихійно. Як зазначає Г. Берестова, організовані політичні протести передбачають наявність в їх проведенні інституційованих структур таких як, політичні партії, рухи та інші суспільно-політичні утворення [1, с. 228]. Американська політологиня Дженіфер Ларсон розглядає протестні рухи як складову частину суспільних рухів і характеризує їх як акт співробітництва між групою людей, який виникає, коли достатньо велика кількість людей співпрацює, приймаючи на себе затрати та потенційні ризики, замість того, щоб безкоштовно користуватися зусиллями та досягненнями інших людей [6, с. 91]. Таким чином, можна зазначити, що учасники протестних рухів є вмотивованими до активних дій та участі задля досягнення поставлених цілей свого руху.

Ганна Берестова зазначає, що політичний протест може набувати як конвенційних так і неконвенційних (насилницьких) форм. В сучасному суспільстві насильницькі протести до останнього часу завжди засуджувалися. Адже суспільно-історична практика засвідчувала, що такі форми протесту часто переростали у повну анархію та викликали безмежний сплеск насилля в суспільстві. Сьогодні у колах дослідників почали з'являтися різні думки стосовно ролі та необхідності насильницьких протестів у країнах, де існує жорстко авторитарний або тоталітарний політичний режим. Однак в країнах, які не відносяться до таких, насильницькі протести є недопустимі. Адже в демократичних країнах існують легітимні політичні інститути, які дозволяють громадянам висловлювати свої думки та незгоду із владними рішеннями. Саме тому насильницькі протести несуть загрозу для стабільного функціонування демократичних інститутів.

Починаючи з економічної кризи в 2009 році в США почали масово поширюватися протестні суспільні рухи. Найбільш відомими з них стали «Рух Чаювання» та «Захопи Волл-стріт». Але перші прояви насилля з'явилися під час протестів руху «Black Lives Matter» в 2014 та 2015 роках. Ці протести супроводжувалися масовими погромами. Місцеві та центральні органи влади дуже слабо протидіяли цим погромам. Крім того, відбувалася критика діяльності правоохоронних органів, яких звинувачували у расизмі. Це ще більше відсторонювало поліцейських від участі щодо забезпечення правопорядку, що викликало невдоволення значної частини населення США. В першу чергу, це активізувало діяльність правих ідеологічних сил, які висували гасла щодо повернення порядку та законності.

Після перемоги на президентських виборах кандидата від Республіканської партії США Дональда Трампа, поляризація в американському суспільстві тільки посилилася. Час від часу суспільні рухи лівого та правого ідеологічного спрямування зіштовхувалися у вуличних протестах. Найбільш значне та відоме зіткнення відбулося у Шарлотсвіллі в серпні 2017 року. 11 та 12 серпня ультраправі суспільні рухи анонсували демонстрацію під назвою «Об'єднаймо правих». Причиною для демонстрації стало рішення місцевої ради міста прибрати пам'ятник Роберту Лі – відомому генералу військ Конфедерації під час громадянської війни в США в 1861–1865 роках. Організатори демонстрації хотіли опротестувати рішення місцевої влади, разом об'єднавши різні праві організації та рухи. У демонстрації мали приймати

участь такі рухи як «Об'єднання молодих традиціоналістів», «Авангард Америки», «Горді хлопці», «Ліга Півдня». Також до участі у протесті приєдналися активісти кількох груп «Ку-клукс-клану» та неонацистів [4, с. 311–312].

У відповідь на цю демонстрацію мобілізувалися інші протестні рухи лівого ідеологічного спрямування. Зокрема це був вже відомий на той час «Black Lives Matter» та активісти «Антифа», які склали більшість. Також до них доєдналися представники менш чисельних рухів як «Демонструючи расову справедливість», «Індустріальні робітники світу» (яких ще часто називають «Wobblies») та «Redneck Revolt» [4, с. 312].

Перші невеликі сутички сталися увечері 11 серпня біля кампусу університету Вірджинії. Біля двохсот правих активістів провели факельний марш, скандуючи в тому числі антисемітські гасла. Проти них виступили студенти цього вузу, з якими відбулися сутички [3]. Наступного дня вранці учасники обох таборів почали збиратися у місті, зокрема біля пам'ятника генералу Лі у парку. Як з'ясувалося кількість противників демонстрації «Об'єднаймо правих» виявилась набагато більша. Майже одразу у місті почалися локальні сутички. Активісти «Антифа» та «Redneck Revolt» були гарно підготовлені до запеклих вуличних боїв та були озброєні битками та кийками. Частина активістів від правих також прийшла не з порожніми руками і була озброєна щитами та палицями. Однак, очевидно, ультраправі не очікували, що демонстрація буде супроводжуватися значними сутичками. Опівдні мер Шарлотсвілля Майкл Сінгер та губернатор штату Террі Мак'Оліфф оголосили надзвичайний стан і відмінили дозвіл на мітинги та демонстрацію. Поліція повідомила представникам правих рухів, що виведе їх іншим шляхом від раніше запланованого маршруту для уникнення сутичок з їхніми противниками. Однак з невідомих причин, врешті колона правих активістів наштовхнулася саме на останніх [5]. Поліція, як виявилось, була невідповідно до такого сценарію і не змогла нічого вкоїти. Сутички прийняли серйозний масштаб. Внаслідок кількісної та збройної переваги ультраправих, представники правих рухів були затиснуті в центрі міста. У розпал зіткнень, один із ультраправих активістів сів у свій автомобіль та розігнавшись в'їхав у натовп ультраправих протестувальників. Внаслідок наїзду загинула одна людина та 19 отримали ушкодження різного ступеня. Всього у ході зіткнень травм зазнали десятки людей [2].

Масові сутички в Шарлотсвіллі викликали шок в американському суспільстві. Особливо всі були вражені наїздом на натовп, який здійснив 20-річний Джеймс Алекс Філдс, прихильник руху «Авангард Америки», який вважається ультраправим рухом, який проповідує «перевагу білої раси». Однак замість того, щоб засудити насилля, більшість американських ЗМІ почали звинувачувати в погромах ультраправих. Тодішній президент Трамп у своєму зверненні закликав американців об'єднатися і в той же час звинуватив обидві сторони у конфлікті. За це він одразу був підданий жорсткій критиці зі сторони преси.

Було очевидно, що протест ультраправих рухів в центрі Шарлотсвілля багатьом не сподобається. Однак зрозуміло, що ті, кому це не подобалося, могли висловити своє невдоволення мирно, без сутичок. Натомість саме представники лівих протестних рухів накинулися на своїх ідеологічних супротивників. Ці події продемонстрували, що обидві сторони були готові до сутичок, щоправда, ультраправі підготувалися до цього гірше. В цій ситуації вирішальну роль мала зіграти місцева влада. Вона мала розвести обидва протести. Однак рішення про заборону мітингу було прийняте лише за пів години до його початку. Крім того, сили поліції були недостатні й вони втратили контроль над ситуацією. Політичний оглядач Боб МакМанус побачив в цьому навмисну провокацію та халатність дій місцевої влади та поліції [5].

Зрозуміло, що завжди існує вірогідність переростання протесту у насильницьку форму. Особливо ця вірогідність зростає за умови приєднання до таких заходів радикальних протестних рухів. Саме для цього влада та правоохоронні органи мають діяти на випередження, розуміючи, які наслідки це може спричинити. Крім того, громадськість має також засуджувати будь-які форми насильницького протесту. Однак у випадку із Шарлотсвіллем багато провідних ЗМІ та політичних діячів замість засудження насилля засуджували лише одну із сторін. І так відбувалося під час протестів у 2014–2015 роках. Таким чином, це тільки спровокувало нову хвилю насильства у суспільстві, яка відбулася згодом у 2020 та 2021 роках та була спричинена діяльністю різних протестних рухів.

Список використаних джерел:

1. Берестова Г. Класифікація політичного протесту. *Studia Politologica Ucraino-Polona*. 2015. Вип. 5. С. 226–332.

2. Astor M., Caron C., Victor D. A Guide to the Charlottesville Aftermath. *The New York Times*. 2017. URL: <https://www.nytimes.com/2017/08/13/us/charlottesville-virginia-overview.html> (дата звернення: 21.04.2022).

3. Chia J. White nationalists march through UVA with torches. *New York Daily News*. 2017. URL: <https://www.nydailynews.com/news/national/white-nationalists-march-uva-torches-article-1.3404681> (дата звернення: 21.04.2022).

4. Duff N.J. Reflections on Kait Dugan's «Charlottesville, Virginia». *Theology Today*. 2018. Vol. 74. № 4. P. 311–320.

5. McManus B. Avoidable Mayhem. *City Journal*. 2017. URL: <https://www.city-journal.org/html/avoidable-mayhem-15394.html> (дата звернення: 21.04. 2022).

6. Larson J.M. Networks of Conflict and Cooperation. *Annual Review of Political Science*. 2021. Vol. 24. P. 89–107.